

מסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא מהפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

עיון הלימוד

דבר העורך

הרה"ג מרדכי קרליבך

במהות ימי החנוכה א. ימי הלל והודאה ב. הדלקת הנר

בשבת כא: מובא הברייתא במגילת תענית, שקבעו ועשאו ימים טובים בהלל והודאה, בחידושי ראי"ם על הסמ"ג הלכות חנוכה תמה על שהזכיר השי"ס רק תקנת הלל והודאה על הניסים שאירעו לנו, ולמה השמיטו עיקר תקנת ימי החנוכה להיות מדליקין נר חנוכה, וצ"ע.

נחלקו הראשונים בביאור כוונת אמרם שתיקונו לימי הודאה, רשי"י בשבת שם [ד"ה קבעו] כתב וז"ל, לקרות הלל ולומר על הניסים בהודאה, [וכבר נתבאר במקו"א דלדברי רשי"י חובת אמירת על הניסים אינו מדין הזכרה מעין המאורע, אלא מחמת לתא דחובת הודאה], אולם בפסקי הראי"ם בשבת כא. כתב דכוונת השי"ס שתיקונו להיות ימי הודאה, היינו להודות על הנס ע"י הדלקת הנרות. ומעתה קושית הראי"ם נכונה לדעת רשי"י, דלא הוזכר במגילת תענית ענין ההדלקה כלל, וגם לדעת הראי"ם שמוזכר שם ענין הדלקת נר, מ"מ עדיין יקשה למה לא בא הדבר מפורש אלא ברמז בלשון הודאה, וצ"ע.

והנראה בזה דחלוק ביסודו הך מילתא שתיקונו חכמים ימי הלל והודאה, שהמה גופם של הימים ועיקרם שגשגו להיות ימים טובים להלל והודאה, לא כן תקנת הדלקת נר אינו דין מעיקר הימים עצמם היותם ימי הדלקת נר, כי אם דהוא דין נוסף להיות מדליק נר חנוכה בימי החנוכה, ומאחר שכן לא הוזכר כן בברייתא אלא ימי הלל והודאה, ופרשי"י להודות בעל הניסים, שהמה ענינים וקיומים בגוף היום עצמו.

וראיה לזה נראה, דהנה כתב בשו"ע סי' תרע"ג סי"ב שכשחל יום א' דחנוכה בשבת מדליקין הנרות בערב שבת ואם כבתה לפני שבת אין זקוק לה, והלא אין שום איסור הספד ותענית עד התקדש ליל כ"ה כסלו, הרי דמעשה מצות הדלקת נר אינו קיום בעיקר ימי החנוכה, אלא דהוא דין נוסף להיות מדליק בימי החנוכה, ובהו שפיר י"ל דמאחר דבבביל שבת א"א להדליק הקדומו חכמים זמנה לערב שבת, ואף בכבתה אין זקוק.

ודכוונה נראה בקריאת המגילה ביום הפורים, דיום הפורים אינו יום קריאת מגילה, וכשקורא מגילה ביום הפורים אין בזה קיום דין כלפי היום, אלא הוא דין נוסף וחובת גברא הוא לקרוא מגילה ביום הפורים.

ויסוד לזה, מדין קריאת המגילה שמקדימין בני הכפרים ליום הכניסה, שאמרו במגילה: דאף שקורין אותה לפני זמנה מ"מ איסור הספד ותענית אינו נוהג אלא בזמנה, הרי מוכרח מזה דיום הפורים בעצמו לא הוה אלא בזמנו, ואף לענין קריאת המגילה תיקנו להם זמנים טובא כמו שדרשו שם, וכן מוכרח מהך דינא דאם חל יום הפורים להיות בשבת שקורין את המגילה בערב השבת, אף דיום הפורים הוא בשבת.

והנה כתב הר"מ בפ"ג חנוכה ה"ב התקינו חכמים באותו הדור שיהו שמונת הימים האלו וכו' ימי שמחה והלל, ומדליקין בהם הנרות בערב על פתחי הבתים וכו' להראות ולגלות הנס, וימים אלו הם הנקראים חנוכה והן אסורין בהספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הנרות בהן מצוה מדברי סופרים כקריאת המגילה ע"כ, וצ"ע מה שדקדק הר"מ לכפול בדבריו ב' פעמים את מצות הדלקת הנר, ויעוין משי"נ בזה לקמן, וצ"ע.

אשר נראה בדעת הר"מ והראי"ם דבמצות הדלקת הנר איכא תרת, חדא שהוא קיום דין בעצם הימים עצמם, דעיקר הימים ניתקנו להיות ימי שמחה והודאה בפרסום הנס ע"י הדלקת הנר, ודין נוסף שהוא מצוה אקרקפתא דגברא להדליק את הנר, וזהו שכתב הר"מ שהתקינו חכמים שיהו ח' ימים אלו ימי שמחה והלל והדלקת נר לפרסום הנס, וימים אלו נקראים חנוכה, ושוב כתב דמצוה יש להדליק בימי חנוכה אלו.

[והר"מ איל בזה לשיטתו שכתב דימי החנוכה המה ימי שמחה והלל והדלקת הנר, והפשוט בזה דסי"ל כהראי"ם דימי הודאה היינו הודאה ופרסום הנס בהדלקת הנר, וזהו שכתב הר"מ דתקנו את הימים להיות ימי שמחה והלל והדלקת הנר, וכ"כ במשנת יעבץ סי' ע"ג דהר"מ לא פירש כרשי"י דהודאה היינו על הניסים, משום דהר"מ איל לשיטתו דסי"ל דהזכרת על הניסים הוא רק דין הזכרה מעין המאורע, ועי"ש].

הלא מעתה מבואר גם דברי הר"מ שחילק אלו ב' המצוות בגדריהם, דדין הדלקת הנר שהוא דין מעיקר תקנת ימי החנוכה, יסודו דין הלל והודאה, וזהו שכתב דתקנו להיות ימי הדלקת הנר להראות ולגלות הנס, ודין נוסף כתב הר"מ דמצות הדלקת הנר הוא מצוה המוטלת אקרקפתא דגברא, והגדירו הר"מ שהוא כמצות קריאת המגילה, ומשום דאף קריאת מגילה אינו קיום דין בהיום עצמו, כמו שהוכחתי לזה לעיל.

הלא מעתה ניחא גם מה שלא נזכר קביעות יום חנוכה ליום הדלקת הנר, דלדעת רשי"י דהדלקת הנר אינו מעיקר קיומי דין היום, ואף לדעת הראי"ם דכוונת הודאה היינו הדלקת הנר, הוא לפי דבאמת כל מה דהדלקת הנר הוי קיום בהיום עצמו, הוא רק מצות הדלקת הנר מחמת לתא דהודאה, אך דין נוסף יש במעשה הדלקה כמעשה מצוה דקריאת המגילה, וכמשי"נ בדברי הר"מ, אלא דזה אינו קיום דין בגוף היום עצמו.

הגאון רבי דניאל וולפסון - ראש ישיבת נתיבות חכמה

סוד הלל השלם דחנוכה -

זכות שירה ביום שבת ומנוחה

כבר ידועה ומפורסמת ההערה מדוע על אף שעיקר תקנת ההדלקה היתה לפרסם נס השמן, לא הוזכר זה בעל הניסים כי אם ברמיזא "והדליקו נרות בחצרות קדשך", וגם אינו מבואר שהיה זה ע"י נס. עוד שמעתי להעיר [ושו"ר בפרי צדיק חנוכה שעמד בזה], מה טעם לא נתקנה הודאת עה"נ אלא בחנוכה ופורים ולא בשאר המועדות כניסי גאולת מצרים, והחסד הגדול דמתן תורה, ועל כל ניסי השגחת ה' יתברך המופלאה במדבר בעניי הכבוד, [ולענין מ"ת נוכל לומר ג"כ כטעם העמק ברכה (שהובא בהערה) דאין בזה ישועה גשמית, אבל בפסח וסוכות תקשין]. ואם כי בליל הסדר נתקן שבח שלם על סיפור יצ"מ, מ"מ לא נתקן כן כחלק ממשבע התפילה דומי' דעה"נ, ובשביעי של פסח בניסי קריעת ים סוף לא נתקן כלל.

והנה בליקוטי הגר"א ז"ל איתא דאם כי חנוכה ופורים אינם מיום טוב, מ"מ הן תמורת ההלל והשמחה החסרים בהימים הטובים דאורייתא, [וכנראה מפרש כן לשון הגמ' "קבעו יו"ט בהלל והודאה", וזהו כל מהות היר"ט שבחנוכה], דביוה"כ אין בו אכילה ושתי' וכנגדו המשחה והשמחה בפורים, וכנגד ח' הימים שביד"ט שאין גומרין בהם ההלל [המה ו' ימי הפסח, ר"ה ויוה"כ] כנגדם ותמורתם איתנייהו לח' ימי החנוכה שגומרין בהם ההלל. [והוסיף עוד דלכך אין צריך בהם שמחה, לפי שאלו הימים טובים החסרים בהלל איתנייהו בשמחה, וכל עיקר החנוכה אינו אלא תמורת ההלל]. והדברים צ"ב רב, דאם נחסר באלו הימים טובים כמה שאין גומרין בהם ההלל [וזהו גם לאחר הטעם שפירשו לן בגמ' ערכין י'] אף שהם יו"ט מן התורה, במה יושלם הדבר דווקא ע"י חנוכה אף שאין בה שמחה ויר"ט.

והנה אמרו חז"ל בפסיקתא (ריש פיסקא דחנוכה), "ולמה קורין את ההלל מפני שכתוב א-ל ה' ויאיר לנו". והנה באמת עיקר ההלל נתקן יותר על נצחון המלחמה, שהיה בזה ישועה והצלה לכלל ישראל, וכמו שביאר בספר עמק ברכה (בענין הלל על הנס), ומהו זה שנרמז דווקא בהך קרא ד"ויאיר לנו" דמרמז לכאן? על נס פך השמן.

אולם ביאור הדבר ועומקו נראה, דהנה בזמן גאולת מצרים ובזמן מתן תורה פתח לנו הקב"ה יתברך ויתעלה הנהגה חדשה של גילוי פנים שאין למעלה ממנו, בהנהגה ניסית ומרוממת של פתיחת ד' קריעים וכוונת נטוי' ובמורא גדול - זו גילוי שכניה, וראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל כן בודי, וק"ו בזמן פתיחת עשרי שמים במתן תורה דזכו ל"אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלוקים אין עוד מלבדו", וכן כל הנהגת דור המדבר כי עין בעין נראה אתה ה' עליהם בענני כבוד ובלחם שמים ובמי הבאר, וכנגדו חג הסוכות. ואולם בהארות חנוכה נתחדש מה שלא נכלל עדיין בהמועדות שמן התורה דג' רגלים, דגם כאשר כלל ישראל שרויים במצב אחר לגמרי, בהנהגה של "ואנכי הסתר אסתיר פני", שהרי אף בביהמ"ק שני בזמן החשמונאים הלא חסרו הה' דברים שבבהמ"ק ולא היה ניכר יותר הנהגת עין בעין שזכו לה מתחילה, וגילה לנו הקב"ה שגם במצב זה של תוכחת מגולה אעפ"כ גדלה וגדלה עד מאד האהבה המוסתרת (ע"י לשון הרמב"ן בהקדמה עה"ת), עד שפעם אחת הראה זאת הקב"ה אף לעין כל בנצחון הגבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, [ובזמן שלפי מעשיהם של כלל ישראל שהושפעו מהיונים היה ראוי גם לפי הנהגה הפשוטה שיתון כח דווקא לצד הטומאה, ושאף אילו היו שוין בכח ובמספר היה ראוי שינצחו הטמאים (וכמו שנתבאר במק"א), אפ"ה שידד הקב"ה הן את מערכות הטבע והן את מערכות הנהגתו יתברך הקבועה, ומסר הגבורים ביד חלשים והטמאים ביד הטהורים]. ואמנם לא בכל יומא מיתרחשי ניש ואי"ז רצונו יתברך בהנהגה הקבועה בזמן של ואנכי הסתר אסתיר, ורק פעם אחת נתחדש זאת בגלוי לעין כל, ובהו נתגלה כי אף בזמן ההסתר מ"מ "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה", ואם כי פעמים רשפיה רשפי אש, כי קשה כשאויל קנאה, אעפ"כ אי"ז אלא תוכחת מגולה שמתוך אהבה מוסתרת, והתוכחה עצמה אינה באמת אלא ביטוי ל"עזה פְּמֹת אהבה - כי את אשר יאהב ה' יוכיח", וכאב את בנו ירצה.

והוא סודו של הלל השלם שהושלם בחנוכה דווקא, דהנה בימות הפסח אין מקום להלל השלם אלא בזמן התחדשות הנס, ביום הראשון, ולא בשאר ימים שאין כאן מקום חידוש, ואף כי זכו לנסים נוספים אף בשאר ימים שנשעו כעל כנפי נשרים ובעמוד ענן ואש ובקריעת ים-סוף, אעפ"כ עצם הגילוי וההתרומומות להנהגה ניסית זו חלה כבר ביום הראשון, ובלא איוה חידוש נוסף אין מקום להלל השלם.

וכמדומה שכ"ז נכלל ג"כ במה שאמרו חז"ל "כל האומר שירה בעוה"ז זוכה ואומר שירה לעוה"ב". כי אמנם מאידך אמרו (פסחים ג'). "לא כעוה"ז עוה"ב, עוה"ז על הטובות אומר ברוך הטוב והמטיב ועל הרעות דין האמת ובעוה"ב כולו הטוב והמטיב", אבל האומר שירה אף בעוה"ז בזמן שאין רואין היאך הכל לטובה ואפ"ה אומר שירה מיגו חשוכא, וזכה ואומר שירה ליום שכולו טוב ליום שכולו שבת ומנוחה, והוא הוא השכר הנפלא על אמירת הלל גם מיגו חשוכא.

והנה מְטַבֵּע תפילת שמונה עשרה שתקנו אנשי כנה"ג, עיקרה מזון הנפש בשפיכת שיח ולב קמי' קוב"ה, שזוכנו לְדַבֵּר ולבקש מלפניו יתברך את משאלות ליבנו על צרכי ההווה, וכן להודות לפניו יתעלה על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך. ולכך אין נכלל בשמונה עשרה ההודאות וההלל על גאולת מצרים וכיוב"ז. ויה"ר שנוכה מתוך החנוכה להתעוררות אמיתית להכרת נסיך ונפלאותיך שבכל עת, ולקנין בדבקות בה' יתברך, ונוכה לכל האומר שירה בעוה"ז ומתוך כך נזכה ונראה ונירש טובה לשורר שירה חדשה לימות המשיח ולחיי העולם הבא, ויזמרון לך שירין ורחשין בירושלם קרתא דשופריא.

יש לנו פגישה קבועה, יום יום, עם הצורך להחליט החלטות חשובות ומכריעות, החלטות הנוגעות לעתיד ילדינו כהורים וכמחנכים, ובכלל עם כל הסובבים אותנו במהלך היממה. אילו היינו יודעים להשתמש נכון בחכמה ובבינה, היכולת שלנו לקבל החלטות נכונות הייתה טובה יותר. הבה נראה כיצד מפרש הרש"ר הירש את עצת יוסף לפרעה לגייס איש חכם ונבון, מה היא החכמה ומה היא הבינה.

ה"חכמה", - קליטת הנתונים - היא ידיעת העצמים בתכונותם ובתעודתם. אדם המכיר את הנתונים הדרושים - נקרא "חכם", כך הוא בכל תחום. כאשר, החכמה העילאית ביותר, היא כמובן חכמת התורה - היות ולומד הוא את התכונה והתעודה, ממי שקבע לעצמים ולעולם כולו את תכונותם ותעודתם. הכרת היסודות והנתונים, היא ללא ספק נקודת הפתיחה בעולמינו לשם כל תכלית ומטרה שיהיו.

"דומה שניתנות כאן שתי אזוהרות חשובות, הרוצה לקלוט את כל מה שניתן - בטבע ובתורה - על תכונות הדברים ותעודתם, הרי הוא זקוק למלוא המרץ הרוחני, לריכוז מוחלט של כל כוחות הרוח למען ישיג את המציאות האמיתית כולה. ללא הפעלת מרץ, סבור האדם, שראה שמע והבין, ולאמתו של דבר לא רואה נכוחה, שמע רק לחצאין, הבין רק באופן שטחי, ומה שהשיג יישמט מלבו מהר. כנגד זה, האדם הרגיל נהנה יותר מפעולות התבונה, מהסקת המסקנות, שם הוא רואה עצמו יוצר, בעל יצירה עצמית, משום כך הוא זקוק לאזהרה, שלא יאוזן לקראת אותה פעילות, ובשעת הסקת המסקנה יהיה סביל יותר מאשר פעיל. ישמור בלבו את שתי ההנחות, ישקול אותן זמן מרובה, עד שהתוצאה והמסקנה תתקבל מאליה: יהיה "נבון" בטרם יהפוך ל"מבין". אם לא כן, תהיה המסקנה חריפה, אך ההנחות מוטעות. החריף - יותר מכל אחר - עלול להגיע למסקנות משובשות, מכאן גם מאמרי חז"ל אם אין דעת אין בינה אם אין בינה אין דעת (אבות ג, יז). ללא ידיעה עיונית הרי החכמה הנכונות לוקה בחסר: שכן המדע העיוני חייב לבחון ולתקן את מה שנתקלקל בדרך הנסיון, למען יבקר האדם בין מציאות לבין מראה עינים, אך יותר מזה זקוקה הידיעה העיונית לנסיון: שכן באין יסוד נסיוני מבוסס, הרי כל תורה עיונית היא מגדל הפורח באויר, ברור איפוא משום מה בדרך כלל תקדם חכמה לתבונה".

מסר התורה אם כן הוא לפעול באופן פעיל יותר בתחום ה"חכמה" - קניית הידע. ובאופן סביל יותר בתחום ה"בינה" - דהיינו הסקת המסקנות וההחלטות.

מאת יצחק הלוי
העורך

יומא טבא לרבנן
הופיע ויצא לאור

שבט הלוי

חנוכה

ממין הגר"ש בעל שבט הלוי שליט"א
חידושי סוגיות דרוש ואגדה
פסקי הלכה

להשיג בחנויות הספרים

גנוזות

עורך הרב הלל מן

רבי יצחק קולין - רב ואב"ד ירושלים

[תרפ"ב - תשס"ג]
מכתביו

בדין הדלקת נר חנוכה ושבת

איתא בגמ' שבת [כה,א] אמר רב נחמן בר רבא אמר רב הדלקת נר בשבת חובה, ובתוס' בשבת שם כת' 'הדלקת נר בשבת חובה - פי' במקום סעודה דחובה היא שישער במקום הנר משום עונג', הרי מבואר מדבריו דעיקר מצות הדלקת הנרות היא משום הסעודה שיסעד לאור הנר.

אמנם הרמב"ם בפ"ל מהל' שבת ה"א כת' 'ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים מן התורה ושנים מדברי סופרים והן מפורשין על ידי הנביאים שבתורה זכור ושמורו ושנתפרשו על ידי הנביאים כבוד ועונג וכו', ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן', הרי מבואר שהדלקת הנרות משום כבוד שבת הוא, אמנם יעוי' בפ"ה ה"א דת' הרמב"ם 'הדלקת נר בשבת אינה רשות אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק וכו', אלא חובה, ואחד אנשים ואחד נשים חייבין להיות כבתיהן נר דלוק בשבת אפילו אין לו מה יאכל שואל על הפתחים ולוקח שמן ומדליק את הנר שזה בכלל עונג שבת וחיוב לברך קודם הדלקה וכו', הרי מבואר דהוא תקנ"ח משום עונג שבת, ומוכרינן על הדלקת הנרות.

וצ"כ כיון דעיקר המצוה שיהא הנר דלוק בשבת, האיך מברך קודם השבת, הרי עתה בעת ההדלקה לא מקיים עדיין המצוה.

ואשר נראה בד' הרמב"ם דמצות הדלקת הנרות בער"ש היא מתרי טעמים, משום כבוד הדלקה ומשום עונג השבת, והנה מצניו בגמ' שבת [כג,ב] אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום ביתו, ובפשטות נר ביתו הינו נר שבת, והא לדי' הרמב"ם דכל מצות הדלקת הנרות הוי רק תקנ"ח, מאי סברא היא להעדיף נר שבת מנר חנוכה דאף הוא תקנ"ח.

ואשר צ"ל לדי' הרמב"ם דלא הוי הלכתא בשבת דוקא, אלא אף בימות החול נר ביתו עדיף, ורק דבשבת משכח"ל דחייב לעשות סעודה בלילה, ולכן בעי שיהא אור, משא"כ בחול דלא חייב לסעוד ואינו חייב לאור, ומדוקדק דהר"מ לא נקט לה להאי הלכתא בהל' שבת, ובהל' חנוכה כת' נר ביתו ולא נקט נר שבת, דלא איירי לדרידי שבנר שבת דוקא.

ונראה דמצניו נפק"מ ביסוד הדבר בין עונג שבת לכבוד השבת, דאם הדלקת הנר הוא משום עונג הרי המצוה מתחילה בלילה שמתענג לאור הנר, ומה דמקדים ומדליק מבעו"י הוא כיון דאסור להדליק בשבת, אבל עיקר המצוה הוי בלילה, ומה"ט כת' רבינו משולם [מרכי שבת פ"ב סי' רצ"ו] דאין מברכין על נר שבת כיון דלדבריו הוי רק עונג שבת, ועונג אינו מקיים בעת ההדלקה, ולהכי אינו יכול לברך כשאינו מקיים המצוה, משא"כ הרמב"ם דס"ל שהדלקת הנר הוי נמי משום כבוד השבת, י"ל דיסודו דהוא מתחיל מבעו"י קודם השבת דהוה הדרך לקבל את השבת, ואף אם לא היה איסור להדליק בשבת היה הדין להדליק הנר קודם השבת דהוא מצוה מיוחדת על קבלת השבת כיצד לקבל את השבת בנרות אלו.

והדבר מדוקדק בל' הרמב"ם ויהיה נר דלוק ושולחן ערוך ומטה מוצעת שכל אלו לכבוד שבת הן, והרי עריכת השולחן מצי לערוך אף בשבת, וע"כ למשום כבוד השבת הוא לעשות קודם השבת להקבלה בכך שיהיה שולחן ערוך, והי"כ שיהא נר דלוק כדכך הרמב"ם עם עריכת השולחן, זהו טעמו משום כבוד שבת. וא"ש לדי' הרמב"ם דמברכין על הנרות, כיון לדבריו המצוה מתקיימת קודם השבת שזהו צורת קבלתה בהדלקת הנרות ועלה שפיר מצי לברך. [וכן יחא נפק"מ בהדלקת נר יו"ט דאי הוי עונג יו"ט מצי להדליק בלילה ולדי' רבינו משולם אף יכ"ך דמקיים עיקר מצותו, אבל אם מצותו משום כבוד יו"ט יצטרך מה"ט להדליק מבעו"י כמו בשבת משום דין כיבוד, ודו"ק].

מעשה רב

עורך הרב הלל מן

האור שחזר להאיר ליהודי וילנא בשבת חנוכה

בביהמ"ד הגדול בילנא עמדה בצד דרום מעורת נחושת עשויה דוגמת מעורת ביהמ"ק, וזפה היה לפה כפי רבים, עד כי בשנת תרע"ד החליטה ממשלת רוסיה כי מקומה במוסקבה.

על כסא הרבנות אותה עת ישב הגה"צ רבי יהושע העשיל, יהודי וילנא עברו תלאת רבות, המיסים הרבים שהוטלו עליהם הכריעו את מנתם, ובלית ברירה נלקח ביהמ"ד הגדול כערבון על תשלומי המיסים. בצר להם פנו היהדים לבית החיים לשפרן שיח בדי שקיבנו ואנניה וצדקיה של וילנא ורקישו רחמים, אך גם צעד זה נמנע מהם.. משהבחינו היהודים כי קצם קרב החליטו לשוב בתשובה שלימה, אך ביהכ"ז נעול על בריחה.

נמצאו נעין יהודים ישישים רדאים ושלמים שיצאו בחשאי את העיר לעיירה שחזקי ומשם דרך מערת סתרים שהולכה עד ביהכ"ז הגדול ובאמצעותיו של הלילה הורליק נזרת וערכו תיקון חצות ברבקות גדולה, משהגיעו למלים 'בזכינך שמדי ושיח' נשמע קול ככי תמרחים ותשא בחשבת ליל על כפני כח דרוכ היהודים שלא ידעו מקור הכבי מהו.

לא עברו ימים רבים וקול על הבת קול' הסיכה ומייללת בחצות הליל בביהכ"ז, הגיע אל הדוכס בעצמו, והוא בלויית משרתיו רכובים על סוסים החליטו לראות ולהתרשם מכך בעצמם, הם בדקו בכל צורה שדלתות הביכ"ז נעולים היטב, ונטלו סולם ועלו לראות ממעל מה מתרחש פנימה, ולגנד עיניהם נראו עשרה ישישים עטופים בגדי לבן כמתים ומייללים ובוכים, עד כי נבדל הדוכס ביותר, ושכ מיד לביתו, בחלומו ראה את אחד היהודים שהבחין בחיזות בביהכ"ז עומד לציב ומדבר אליו דברים קשים:

ז"ע לך דוכס ! ! עד מתי תחזיק את ביהכ"ז סגור וחתום לחלל שמו הקדוש ? כבר עברת את המדה ואם להבא לא תתן ליהודים להתפלל בו סופך יהיה מר מאוד ! !. למרות קרא הדוכס לראש הקהילה היהודי כי מוכן הוא לפתוח את שערי ביהכ"ז ובלבד שישמשכנו אצלו חפץ יקר ממנו למשכך, בהתיעצות עם המרא דאתרא רבי יהושע העשיל החליט למשכן את המערה שכן כל מהותה נס הוא והיהודים מלומדים בסיים כוילים לצפת לנס.. שמח הדוכס על קבלת המערה והניחה לפני פסליו, בכך חשב יכפר חוון אפו של אלוקי היהודים... אך המערה הוללה להעלות עשן רב והשחיהה כל פסליו, והדוכס שחשש לשלומו הצניע את החנוכיה ושמרה בהדרת כבוד.

דגנה הגיעו ימי החנוכה, ומשרעזו להכין את החנוכיה במקומה להחליקה נוכח הכל כי היא ממשושנת אצל הדוכס, ניסו להניח חנוכיה אחרת קטנה יותר, אך כל הנרות שהודלקו בה ואפילו גדולים וטובים דעכו מיד ונכבו, הביע הכל כי רמוז הוא משמים לפרות המערה הגדולה שלהם שלא תשאר בדי עכו"ם.

מיד למחרת באי הדנוכה התחילה חברת ער תמיד' לקבץ כספים מיהודי האיזור כולו, מספר שנים לקח לאוסף סכום גדול של מיסים אותם חייבים לדוכס, ובינם א' דחטכה שנת תצ"ג שחל בערב שבת, היה ליהודי וילנא אורה ושמוחה, החנוכיה שבה להאיר במקומה בביהכ"ז הגדול, ואף הורדלקו לצידה נידות השבת, והכל באו לשמוע ביום א' את הברכות שביטאו היטב את תחושת הכל - שהשיחיו דקי"מנו והגיעו לזמן הזה:

לימוד המוסר

הרה"ג ירחמיאל קראם

ומתוק האור

מכל שלל הדברים להם נמשלה תורה חוזר ונשנה ומודגש דימויה של תורתנו הקדושה לאור. כך דרשו חזו"ל על הכתוב: ליהודים הייתה אורה - אורה זו תורה. וכך הפסוק במשלי "כי נר מיצוה ותורה אור". מיצוה נמשלה לנר והתורה לאור.

ובביאור עומק הדברים בהבדל שבין נר לאור לימדונו רבותינו יסודות איתנים. מרן ה"בית הלוי" בפרשת שמות מביא את דברי המדרש על הפסוק בתהילים ל"ו "באורך נראה אור" עובדא הוה בחד בר נש, היה מדליק את הנר בלילה וכבתה, הדליקה וכבתה. אמר: עד אימתי אהיה מתייגע והולך, אלא ממתין אני עד שתזרח השמש. כך ישראל נשתעבדו במצרים, עמדו משה ואהרון וגאלום. חזרו ונשתעבדו בבבל ונגאלו על ידי חנניה מישאל ועזריה. חזרו ונשתעבדו ליון ונגאלו על ידי מתתיהו ובניו ונשתעבדו בגלות האחרון. אמרו ישראל: נתיגענו, נגאלים וחוזרים ומשתעבדים, אין אנו מבקשים שיאיר לנו בשר ודם אלא הקב"ה. שנאמר א-ל ד' ויאר לנו.

למדנו כי הנר הוא דבר זמני ארעי, ואילו אור הוא דבר נצחי. מרן ה"נפש החיים" בשער ד' פרק כ"ט מביא את דברי הגמ' בסוטה כ"א: דרש רבי מנחם בר יוסי, כי נר מיצוה ותורה אור. תלה הכתוב את המצווה בינר ואת התורה באור. לומר לך, מה נר אינו מואיר אלא לפי שעה אף מיצוה אינה מגינה אלא לפי שעה, ומה אור מאיר לעולם, אף תורה מגינה לעולם. עוד כתב שם בפרק ל' "כי קדושת ואור המצווה, אשר תשכין אורה על אותו הדבר והחפץ אשר בו ועל ידו תעשה המצווה, אינו שורה עליהם רק לפי שעתו. בעת שהמצווה נעשית בהם. אבל אחר שנעשית בהם מצוותו, הקדושה והאור מתעלה ומסתלק מהם תיכף, ונשאר כבראשונה. אבל התורה הקדושה, כל מקום שתזיח ותופיע אורה וקדושתה פעם אחת, קדושת עולם תהיה לו, ונשאר תמיד בקדושתו. וכמו ששינוי בברייתא מגילה כ"ו: תשמישי מצווה נזרקין לאחר שנעשית מצוותו, ותשמישי קדושה נגנזין. ולכך מנו שם תשמישי תפילין ומזוזות בכלל תשמישי קדושה, מחמת פרשיות התורה שהיו מונחים בהם פעם אחת.

למדנו כאן עד כמה גדול כוחו של לימוד התורה בהשפעתו על האדם. ועוד יותר מכך למדנו מדברי הגמ' בסוטה כ"א "עברה מכבה מיצוה ואין עברה מכבה תורה" רישומה של התורה נצחי. אינו נמחה, אורה של תורה אינו נכבה. "כי נר ד' נשמת אדם" מציאותו של האדם היא זמנית, כל עוד נשמתו באפו יכול הוא לקיים מצוות להדליק עוד נר אבל לימוד התורה קנייני התורה הם נצחיים. התורה היא חיים לאדם בעולם הזה ובעולם הבא. "נר לרגלי דברך ואור לנתיבתי" הנר מאיר להולך בדרך לבל יכשל באבן האור נותן את הכיוון.

התורה נקנית בעמל וביגיעה כדי לזכות לאור צריך לעמול. כי רק "ההולכים בחושך ראו אור גדול" מצאת ולא יגעת אל תאמין. אך כאשר עמלת זכית ומצאת יש לך אור גדול. את דברי שלמה המלך בקהלת "ומתוק האור" מבאר רש"י מתוק הוא אורה של תורה. לתורה יש מתקיות. על דברי הנאמר "מתוקים מדבש ונופת צופים". וזהו הסוד הגדול של "האור שבה מחזירן למוטב" של הדרך בה מתקרבים רחוקים. הדרך לשובם של בניס אובדים לאבינו שבשמים. היא רק על ידי לימוד התורה. ללמוד עוד משנה, עוד דף גמרא. לא צריך שום דבר נוסף לא פילוסופיות ולא אטרקציות. כי "מתוק האור וטוב לעיניים" כל מה שצריך זה טעמו וראו כי טוב ד'.

ימי החנוכה בהם נצחו החשמונאים המעטים והחלשים את היוונים הרבים והחזקים מלמדים אותנו כי 'לא בחיל ולא בכוח כי אם ברוחי אמר ד'" הקב"ה נותן לנו כוחות רוחניים מיוחדים להילחם ולהתמודד אל מול הרחוב המלא כפירה, ולנצח.

מצוות הדלקת נרות החנוכה מלמדת אותנו איך מעט מהאור דוחה הרבה מהחושך. מה סוד הדבר ? אם נתבונן בנר הדולק נראה כי בד בבד עם השלהבת המאירה הולך ומתכלה הנר הולך ומתמעט השמן שבחנוכייה. הנר שורף ומכלה וכך הוא מאיר. ללמד אותנו כי הקרבה וויתור הם האנרגיה הדרושה כדי להאיר. אחד בא על חשבון השני. זה קשה לשמור על כשרות הבית, זה קשה להקפיד על צניעות וזה מאד קשה לוותר בעת ויכוח. אבל זה הוא התנאי למעט האור שידחה הרבה מן החושך.

בימי החנוכה אנו גומרים יום יום את ההלל. אנחנו מבקשים ומתחננים לקב"ה 'הושיעה נא' הצליחה נא' תן לנו את הכוח לעמוד בניסיונות. תן לנו את הסייעתא דשמיא להצליח להתגבר על היצר. רבנו יונה הרי לימד אותנו 'שאלמלא הקב"ה עוזרו אינו יכול לו'. כדי לזכות לעזרת השי"ת אנחנו צריכים להכיר ולדעת את מצבנו. כי 'לא על צדקותינו אנחנו מפילים תחנונינו לפניך' 'מה אנו מה חיינו מה כוחנו' 'הלוא כל הגיבורים כאין לפניך'. לכן אנחנו ממשיכים ואומרים: 'כי אני עבדך' אנחנו עבדים לקב"ה כחומר ביד היוצר. כולנו כאין וכאפס אנו עבדים לקב"ה ומבטלים כל רצונותינו לרצונו. זו הדרך לקבל את הסייעתא דשמיא הדרושה ורק אז מובטחים אנו כי ניוושע ונצליח.

בעומדנו ליד נר חנוכה, שגם הוא נמצא בימיננו ומעצים אותנו בכוחות של 'ימין ד' עושה חיל', נגביר חיילים בלימוד התורה בעמל וביגיעה ונמשיך לעשות חיל בעלייה מתמדת בדרך העולה בית ד'. 'כי נר ד' נשמת אדם'. כשלהבת הנר כך נשמת האדם כל קיומה בהיותה טבולה וספוגה בתורה וביראת שמים. נלמד ונפנים כי השלהבת אחוזה בפתילה הטבולה בשמן, ממנה כל חיותה וקיומה וממנה לא תמוש.

כולנו מבקשים לעלות ולהתעלות, להתנתק מהבלי העולם הזה מדמיונות השווא מהאשליות. כולנו שואפים להתקרב לבורא עולם, לחיות חיים רוחניים חיי קדושה. כולנו כאותן שלהבות הנאחזות בפתילה, עולות ומתעלות.

מבאר החסידות

הרב יעקב שלמה שיינברגר

אור הגנוז

חן מיוחד יש להן, לשלהבות הקטנות והמרצדות הללו, יזפי ייחודי ומרשם המתרק אליי אפילו פעוט בן שנתו. אך אנו נעמיק לחדור כאן אל מה שמעבר לכך, אל מה שמוסתר ברובד העמוק יותר של האור הנפלא הזה - האור הגנוז - נרות חנוכה.

ידועים דברי הקדמונים ג' עמודי עולם הרוקח (הלכות חנוכה סי' רכה), המהר"ל (נר מצוה עמ' כג ד"ה דובר זה) והרה"ק רבי פנחס מקארץ ז"ע (אמרי פנחס שענר השבת אות יז), דבעת נשגב זה של הדלקת נרות חנוכה, מתנצץ ומתגלה - אור אלוקי מאותו "אור הגנוז" שנגזו בששת ימי בראשית - להאיר נשמות ישראל.

ובמאמר שלפנינו ננסה לבאר ולהבין מהו "אור הגנוז" - מה מאיר הוא לנו, האם יכולים אנו להרגישו ולמששו בידינו ? או שהוא דבר נשגב המתגלה רק לצדיק עליון ולא לאנשים כערכינו.

בראשית דברינו נביא את דברי חז"ל בענין "אור הגנוז", כה שנינו בגמרא (תגינה יב). "אמר ר' אלעזר: אור שברא הקב"ה ביום ראשון אדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כיון שנסתכל הקב"ה בדרור המבול וברור ההפלגה וראה שמעשיהם מקולקלים עמד וגנזו מהן שנאמר (איוב לח, טו) "וימנע מרשעים אורם", ולמי גנזו ? לצדיקים לעתיד לבוא, שנאמר (בראשית א, ד) "יירא אלקים את האור כי טוב" ואין טוב אלא צדיק שנאמר (שעיה ג, ט) אמרו צדיק כי טוב" ע"כ.

ההיכן נגזו אור זה - גילה לנו מרן הבעש"ט הק' ז"ע - שהשי"ת גנזו בתורה הק', ובוהו פירש זלצדיקים לעתיד לבוא' שאין הכוונה כפשוטו לינמות המשח לעתיד לבוא - אלא לצדיקים שעתידים לבוא בדרות הבאים, שע"י התורה יתגלה להם מגנוזות האור הצפון בתורה הק' שעל ידה יוכלו להביט מסוף העולם ועד סופו (דגל מחנה אפרים - בראשית ד"ה ורה).

ואם לחשך אדם על אונך, ש"אור הגנוז" אינו אלא בעסק הנסתר ואינו קשור כלל לעבודת השי"ת, בוא וראה מה שכתב הרה"ק רבי חיים מקאסוב ז"ע יסוד נפלא ע"ד העבודה, באור גנוז מופלא זה.

הנה ידוע שהאדם נקרא 'עולם קטן' (תיקו"ו ק), ו"אור גנוז" זה שנברא בששת ימי המעשה, מפקח ומאיר עיניו של אדם שיוכל להביט ולהבנתן על מצבו בעבודת השי"ת, והוה שאמרו ז"ל "שארם צופה בו מסוף העולם ועד סופו" והיינו שהאדם מביט בעצמו 'מסוף העולם - ב'עולם קטן' שלו - ועד סופו", לראות מה שפגם ומה שצריך לתקן, ולא היה העולם ראוי להשתמש בו, וגנזו לצדיקים לעתיד לבוא - לדורות הבאים, שבכל דור - דור יש צדיקים שנמצא אצלם מאור הגנוז הנ"ל יעש"ד הנפלאים. (תורת חיים, פר' תרומה).

ועפ"י דבריו יבואר כמין חומר, מה שהביא השערי תשובה (שו"ע א"ח סו"ס תרצ"ו) בשם אחיו הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל, לפרש הא דאנו מבקשים בכל יום (בברכת אהבת עולם) "והאר עינינו בתורתך" שפי' שהאיר עינינו על ידי התהי"ק שהמאור שבה מחזירו למוטב, עכ"ד.

ועפ"י האמור נפלאים הדברים, שהרי ע"י לימוד התהי"ק - שבה נטמן "האור הגנוז" - מאירים ומתפקחים עיניו של אדם, לראות ולידע את עצמו ומצבו בעבודת השי"ת ורו"ק.

והנה כל האמור הוא בשאר ימות השנה, שאז לאו כל מוחא זוכה למטעם מהאי אור מופלא דום מעלה, רק צדיקי עולם קדושים וטהורים, אבל בימים מאירים אלו של ימי החנוכה, זוכה כל איש ואיש, לכל הפחות לטעימה בעלמא מהאי "אור הגנוז".

וכדאיחא בספר בני יששכר [שכידוע התבטא הרה"ק רבי יששכר דוב מבעלזא ז"ע שבספר קדוש זה – נגזו האור הגנוז (שיח זקנים ח"ד, עמ' קצד)]. ונצטט את לשונו הטהור, וז"ל: "כתב הרה"ק בעל הרוקח ז"ל (הל' חנוכה ס' רכה): תקנו ל"ז נרות כנגד האור הראשון ששימש לאדם הראשון ל"ז שעות (עכ"ד)... והנך רואה יידידי דברי עיר וקדיש שכל דבריו דברי קבלה מפי אליהו ז"ל, אמר, שהארת המצוה נר חנוכה הוא מהארת אור הגנוז.

וממילא הבין כיון שבימי הגס בזמן החשמונאים דלקה המעורה באור שלא כטבע רק בגס, והנה המעורה וכוניה לחכמת התורה - הרוצה להחכים ידרים ומעורה בדרום (ב"ב כה:) אם כן על כרחך האורה באה מן האור הגנוז שנגזו בתורה, וכיון שנקבע לדורות ברחו הקידוש הוא, מפני שידעו שבכל שנה יתגלה האור ההוא עכ"ל. יעושי"ד נפלאים באריכות.

המורם מדבריו שבימי חנוכה אלו מתנצץ ומאיר אור נשגב וך וצולל מאותו "אור הגנוז" שמימי ששת ימי בראשית המאיר עיניו של אדם, וכדברי הרה"ק מקאסוב הנ"ל שע"י אור הגנוז יכול האדם להסתכל ולהביט בעצמו מסוף העולם - הקטן של עצמו - ועד סופו, לראות את עצמו ומצבו, לתקן את העבר ולקבל על העתיד.

ויסוד זה נרמז בקצירת האומ"ד בספר שפת אמת (שנת תרל"א), ונצטט מובריו הנוגע לענינו: "נר חנוכה הוא מאור הגנוז, והוא מאיר בתוך החושך הגדול, והוה שרמזו חז"ל (תגינה שם) "שמאיר מסוף העולם ועד סופו" – שאין העלם ונסתר עומד נגד אור זה, ועל אור גנוז זה כתיב (תהלים קיב, ד) "וזה בחושך אור לישרים".

ואותו הדור שבימי יין הרשעה הלכו בחושך כמו שאמרו ז"ל (בר"י ב, ד) 'חושך - זה יין, שהחשיכו עיניהם של ישראל', ומכל מקום אפילו בתוך החושך וההסתר הגדול שהיה להם מסרו נפשם לעבודת השי"ת – ובשכר זה זכו במדה כנגד מדה שאירי להם ה' מ"אור הגנוז" ונשאר הארה מאור זה לימים השפלים בכל שנה ושנה".

ומסיים – השפת אמת – בהתבטאות נפלאה חז"ל: 'יכל עובד ה' צורך לשמוח בימים הללו שיש בהם הארה מאור הגנוז בעבודת השי"ת, שכן עיקר כוננת הרשעים היה להשכיחנו תורת ה' הרוקח, ונרות חנוכה מביאים זכירה" עכ"ל (וראה עוד מש"כ בשנת תרל"ב לליל א'). למדים אנו מדבריו שגם הוא דרך במסילה זו, ש"אור הגנוז" יש שייכות וקשר הרוק לעבודת השי"ת, ואין זה רק ענין לרוח הקודש ודברים נשגבים.

אחים הקר

רשת בשר למהדרין

פוטו ציון

צילום אירועים, מצלמות וסטודיו

הל פז-רשת למוסיקה

ירושלים-ב"ב-חיפה

פוטו

סטודיו

לעילוי נשמת

רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר

צבי ורצברגר

המנעולן הנאמן זאב הורוביץ

דלתות פלדה ומפתחות

בית האנרגיה

עקרי הענין

הדלקת נר חנוכה בערב שבת - בערב שבת, מדליקים נר חנוכה בעוד היום גדול תורה'ד סי קב, רמ"א בשו"ע תרעט. אמנם דאה רמב"ם חנוכה פ"ד ה"ה, ורשב"א הרו"ן כא ע"ב בשם הבה"ג, שהובאו בב"י תרעב, נשסובר שאין מדליקים נר חנוכה אלא משתשקע החמה כל זמן שפני מזרח מאדימים, וכ"כ בשו"ת מהרש"ל סימן פה. ע"פ שבת כג ע"ב זבלבר שלא יקדים ולא יאחר, נזכ"כ במסכת סופרים פרק כ, וראה מג"א וברכ"י סי' תרעב. ועין במגיד משנה שם, ובביאור הלכה ריש תרעב, מתפללים מנחה קודם ההדלקה ברכ"י אות ב בשם מהר"ש אבובב, והובא בשע"ת, וכ"כ בא"ד סי"ק א, לפי שתפילת מנחה תיקונה כנגד תמיד של בין הערבים ע"י ברכות כו ע"ב, ונר חנוכה הוא זכר לנס שנעשה בנרות המנורה, שזמן הדלקתם הוא לאחר תמיד של בין הערבים מהר"ש אבובב שם, או לפי שמה שמדליקים מפלג המנחה ואילך הוא משום שדנים שהוא לילה, ואם ידליק ואחר כך יתפלל מנחה, הרי זה "תרת"י דסתרי"י"י פמ"ג תרעא אי"א סי"ק י, הובא בשענה"צ תרעט סי"ק ז. וצ"ב שא"כ צריך שיהפלק קודם פלג המנחה. וכתבו האחרונים שאם אינו יכול להתפלל בציבור בבית הכנסת אלא לאחר ההדלקה, ידליק קודם אליה רבה שם. ועיי"ש שכמו כן באופן שיש לחוש שאם יתפלל מנחה יעבור הזמן ויהא קצת איטור, ידליק ואח"כ יתפלל.

נר חנוכה ונר שבת, כתבו הגאונים שמדליק נר חנוכה ואחר כל נר שבת בה"ג ה' חנוכה, ורמב"ן ורשב"א שבת כג ב וראב"י"ה ח"ג סי' תלמג וטור תרנט בשמו, אר"ח אות טו, ר"ן שם, שו"ע שם, שאם ידליק נר שבת קודם, כבר קיבל עליו שבת בכך, ואסור לו להדליק נר חנוכה בה"ג שם וראשונים שם בשמו, אר"ח שם, ועיי"ש שאין להקפיד אלא א"כ אותו אדם מדליק שניהם, ראב"י"ה שם וטור שם בשם בה"ג, ר"ן שם. לדעת הסוברים שאין קבלת שבת תלויה בהדלקת נר שבת, כתבו הראשונים שיכול להדליק של שבת תחילה טור שם בשם התוס', מאירי שם, ואיזה שירצה יקדים ב"י שם בדברי התוס', וכ"ה במאירי שם. ועיי"ש בב"י שלמעשה יקדים של חנוכה לצאת את דעת הבה"ג, ועפ"י סתם בשו"ע שם. ועי' ב"ח שם דעה א' שמונים התוס' שלתחילה יקדים של חנוכה.

יש שכתבו שכיון שאינו מקבל שבת בכך יקדים להדליק של שבת רמב"ן ורשב"א (רייבמן) שם, שו"ת רשב"א ח"א סי' אלף ע, ח"י הרו"ן שם בשם הרא"ה, אר"ח שם בשם ר"א: אחר שדעתו להדליק אחר"ל של חנוכה, דעה ב' בב"ח ש' ברעת התוס', משום שהוא תדיר לגבי נר חנוכה רמב"ן שם, רשב"א שם ועם, אר"ח שם בשם ר"י"א, ב"ח שם בדברי התוס', והוא משובח מנר חנוכה, שכן אמרו : נר חנוכה ונר ביתו, נר ביתו עדיף ע"י לעיל: מצות נר חנוכה. רמב"ן ורשב"א וריטב"א (רייבמן) שם, ח"י הרו"ן שם בשם הרא"ה, ועוד שיש פירסום נס יותר גדול כשמדליק נר חנוכה לאחר שכבר הדליק נר ביתו ריטב"א (רייבמן) שם, ועוד שנר של שבת מצוה להקדימו, ונר של חנוכה מצוה לאחרו, שכן זמנו בסוף השקיעה ע"י לעיל. ב"ח שם.

ונהגו להדליק נרות חנוכה קודם, ואחר כך להדליק של שבת ד"מ שם, וכ"מ בשם מנהגים, ב"ח שם. ועי' פמ"ג שם במש"ז שמצדד שלא יכין נרות השבת על השלחן עד לאחר שהדליק נר חנוכה, שבאופן זה לא אמרו שתדיר קודם, ועוד שלא יזא ככסופא לנו שבת, ואם הדליק של שבת תחילה, אם לא קיבל עליו שבת במחשבתו יכול להדליק נרות חנוכה לבוש שם, מג"א סי"ק א. ועי' ט"ז שם שלדעתו מקבל עליו שבת מן הסתם.

כמה דברים אמורים שהיה המדליק איש, אבל אשה שהדליקה נרות שבת, כיון שהמנחה שמקבלות שבת בהדלקת נרות שבת, אסור לה להדליק נרות חנוכה, אלא תאמרו לאחר שידליק עבורה מג"א שם, ויברך הוא ברכת להדליק, אבל ברכת שעשה נסים, וכן ברכת שהחיינו בלילה הראשון, יכולה לברך בעצמה, כדרך שהרואה מברך פמ"ג שם א"א סי"ק א.

יש מצדדים שאף אשה יכולה להדליק נרות חנוכה לאחר שהדליקה נר שבת, שכיון שעדיין יש לה להדליק נרות חנוכה אינה מקבלת שבת בהדלקת נר שבת א"ר סי"ק ב. ועיי"ש בא"ד שלמעשה טוב להחמיר.

בבית הכנסת מדליקים בערב שבת קודם מנחה אר"ח אות ז, כלבו סי' מד, אבודרהם חנוכה, שו"ת מהרש"ל סי' פה, ד"מ תרעא ורמ"א בשו"ע ש ז, ואין בו משום "תרת"י דסתרי"י, כדרך שמצינו בהדלקה בביתו, לפי שאין מדליקים בבית הכנסת אלא משום פירסום הנס לרבים פמ"ג אי"א סי"ק י, ואולי ר"ל שלכן עיקר זמנה ביום. ויש שכתבו שנהגו להדליק בין מנחה למערב ד"מ שם, והובא במג"א סי"ק י, פמ"ג שם: לתחילה.

בערב שבת שמדליקים בעוד היום גדול, צריך ליתן בו שמן שידלק עד שתכלה רגל, היינו עד חצי שעה לאחר שתשקע החמה פמ"ג תרעט אי"א סי"ק ב, מכה"ש תרעט, ותמה על החמד משה שכתב שיש בשמן שידלק בצאת הכוכבים שאף על פי שיכול להדליק מבעוד יום ולברך עליו הואיל ואי אפשר בענין אחר, ידי מצוה לא יצא במה שדולק קודם שתשקע החמה מחצית השקל שם. וכענין זה בשמנת אדם כלל קצת אונ' ג, ועיין שם שאם בידך היה הר ברכה לבטלה, ור"ל לסוברים שצריך שיעור. וכמו כן לסוברים שאין צריך שיעור בשמן, צריך לתת בו שמן כדי שידלק מעט משתשקע החמה, ואם לא נתן לא יצא ידי חובתו, וחזרו ומדליק בברכה ראה ח"י אדם שם סי' יח, ור"ל שהקים אינו אלא משתשקע. וראה בח"י אדם כשלא נתן שיעור חצי שעה אינו חזר ומברך. ויש מצדדים שבערב שבת זמן הדלקת נרות חנוכה הוא מפלג המנחה ואילך, ואם נתן בו שמן כדי שידלק חצי שעה בצמצום, יצא פמ"ג תרעב אי"א סי"ק א, שכן אם כבתה קודם שקיעה אינו זקוק ע"י, להלן: בהדליק וכבתה. ואולי דבריו בזה"ו, שהרי כשמדליקים בחוץ השיעור הוא עד שתכלה רגל. ואף ביום חול כיון שהתירו להדליק מפלג המנחה ואילך זמנה הוא, שכן הדלקה עושה מצוה, ואי אפשר להדליק אלא בזמן החיוב, ולכן אם נתן בו שמן כדי חצי שעה משעה שמדליק, אינו חוזר ומברך פמ"ג שם, והניח בצ"ע. ומה שכתב חצי שעה צ"ע שהרי לדעתו אף בלא שיעור בשמן אינו חזר ומברך.

כשמדליקים בבית הכנסת בערב שבת, כתבו האחרונים שאם הוא סמוך לחשיכה, שאם ימתין עד שיהיו עשרה בבית הכנסת יתקדש היום ולא יוכל להדליק, מדליק מיד בכרכה אף על פי שאינו בעשרה, כיון שיהא פירסום הנס בשעה שיבואו עשרה אחר כך לבית הכנסת מג"א שם, ורימה למדליק ברחוב בשעה שאין שם איש, ואח"כ באו אנשים, שיצא, וראה מור וקציעה שם שדחה שאפילו לא באו אנשים יצא, וכן כתבו הראשונים שהשמש מדליק הנרות קודם שבא הקהל לבית הכנסת מהר"ל ה' חנוכה, ועי' מג"א שם שו"ת בברכה. וראה בביאור הלכה שם שכן משמע בראשונים הני"ל שמדליק קודם מנחה, ולא הזכירו שצריך לקבץ עשרה. ויש מהאחרונים שכתב שכל שאינו מדליק בפני עשרה אינו מברך, שכל עצמה של הדלקת נר חנוכה בבית הכנסת היא לפרסם הנס בצבור, שהרי היחידים יוצאים

הרב נחום זאב הלוי רוזנשטיין

בהדלקת הנר כל אחד בביתו מור וקציעה שם, שכונת מהר"ל בלא ברכה, והובא בשערי תשובה סי"ק יב.

הדלקת נרות במוצאי שבת - במוצאי שבת מדליקים נר חנוכה בבית הכנסת קודם הבדלה על הכוס אר"ח אות ז, כלבו סי' מד, תורה"ד סי' ס בשם מנהגים, שו"ע תרפא ב, לאחר קדושה וקדיש אר"ח וכלבו שם. ועי' פמ"ג אי"א סי"ק א, שמאחרים לצאת מן השבת כדי שלא ייראה עליו כמשא תורה"ד שם, ע"פ ברכות נב א, והובא בב"י שם ובמג"א סי"ק א, ועוד שפירסום הנס עדיף א"ר שם סי"ק א, ע"פ מרדכי פ"ב סי' רעד. ועיי"ש שבי' דעות בתוס', אם עדיפות פירסום הנס הוא אף להקדים, וכל שכן בביתו, שמדליק ואח"כ מבריל רמ"א בשו"ע שם כג"י שלפנינו, ועיי"ש ברמ"א הטעם כיון שכבר הבדיל בביהכ"נ, ועיי"ש בפמ"ג אי"א שתמה שהרי לא יצא בהבדלה בביהכ"נ, ועי' א"ר שם, מאירי כג ב, ואגור סי' אלף ונ, ולקט יוסר עמ' קנב שכן נהגו, אלא שאם שכח להבדיל בתפילה, יבדיל תחילה על הכוס ואחר כך ידליק נר חנוכה מג"א שם. ועיי"ש שבצבור יאמר ברוך המבריל ודליק ואח"כ יבדיל על הכוס.

ויש שכתבו שבביתו יבדיל ואחר כך ידליק, שכיון שכבר הבדיל בבית הכנסת כבר יצא מן השבת לבוש שם בשם י"א, ועי' שכנה"ג שכן יש לגרוס אף ברמ"א שם. ויש סוברים שאף בבית הכנסת מברילים ואחר כך מדליקים תמים דעים סי' קעד בשם הראב"ד, וברא"ח שם בשמו, אבודרהם חנוכה, והובא בב"י שם, מהר"ל בקונ' נר מצוה, מטה משה סי' תתקצב, ט"ז ופר"ח שם, ה"ח' ה'ל' חנוכה, ואחר הדלקת הנר אומרים 'פתח ה' לך וגו' אבודרהם שם, והובא בב"י שם, היינו פסוקי "ויתן לך" הנאמרים במוצאי שבת ע"י מג"א שם ופמ"ג אי"א סי"ק א. ומ' שם שאומרים "ויתן לך" בביהכ"נ, ועי' לוח אי"י לרי"מ טוקצ'נסקי שהמנהג לאמור כל אחד בביתו לאחר ההדלקה, לפי שנר חנוכה שיש בו פירסום הנס עדיף מאמירת פסוקים הללו פמ"ג שם, ועיי"ש שאפ"ע שפסוקים הללו תדירים, כיון שאינם אלא ל"סימנא טבא" נר חנוכה קודם.

בטעם שמקדימים הבדלה לנר חנוכה, לדעה זו, כתבו הראשונים שאינו רשאי לברך על הנר ברכת הנר בהבדלה - אחר שמילא עיניו ממנו אר"ח שם בשם הראב"ד, והובא בש"ה"א ככ א ובט"ז שם. ועי' תמים דעים שם שכתב שהטעם שאין לך עסק בעולם קודם הבדלה - מנר חנוכה - ויש שכתבו הטעם, שמאחר שפעמים אדם שוכח להבדיל בתפילה, ואז צריך להבדיל על הכוס קודם שידליק נר חנוכה, לכן לעולם מקדים הבדלה, שלא מצינו שפעמים יעשה כך ופעמים כך מהר"ל שם. ויש שכתבו הטעם לפי שהבדלה תדירה לגבי נר חנוכה, ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם ט"ז שם באורך. ועיי"ש במהר"ל ובט"ז ובפר"ח ובא"ר אם הבדלה קודמת אע"פ שמקדים לצאת מן השבת, או שאינו חשוב כפרק עול שבת ממנו מטעמים שונים. כתוב באחרונים שאותו נר שבירך עליו בורא מאורי האש יכבנו וידליקנו לשם חנוכה, שכיון שעשה בו מצוה אחת יעשה בו מצוה אחרת ב"ח שם לדעה זו.

הקריאה וההפטרה - בשבת של חנוכה מוציאים שני ספרי תורה, בראשון קוראים שבעה בפרשת השבוע - ואומר חצי קריש משני"ב שם סי"ק ה - ובשני קורא המפטיר בשל חנוכה טוש"ע שם ב. וכ"ה במסכת סופרים פי"ז ה"ג, היינו הנשיא של אותו יום בלבד שו"ת צמח צדק החדש אר"ח סי' צה, מ"ב שם סי"ק ו, ושם בשם הלוש שאם היום א' של חנוכה מתחיל מרדכי ביום כלות. ויש אומרים שקורא המפטיר מוהיה ביום כלות משה עד כן עשה את המנורה. כ"ה במסכת סופרים שם ופ"כ ה"י. חל ראש חודש טבת בשבת, מוציאים שלשה ספרי תורה, בראשון קוראים ששה בפרשת השבוע, ובשני קורא שביעי בשל ראש חודש, ומתחיל ובויום השבת, ובשלישי קורא המפטיר בשל חנוכה מגילה שם, רמב"ם וטוש"ע שם.

בשבת של חנוכה מפטירים בנרות של זכריה וזכריה ד. מגילה לא ע"א, רמב"ם תפלה פי"ג ה"יז, טוש"ע סי' תרפד סעיף ב, רנ"י ושמו"ז זכריה ב' ד'. אשכול עמ' סו ובה"ג ומח"ז וסידור רע"ג ורוקח אר"ח ואבודרהם ועוד, טוש"ע שם עד חן חן לה זכריה ד. ז. סידור רע"ג עמ' קסו, אשכול שם, ועוד, ויש שמסיימים שלחני אליכם שם ט. הלכות קצובות עמ' פד. וכ"ה מנהג תימן בחנוש כ"ח (תאנ.). ויש שכתבו שמפטירים והשלם כל המלאכה מלכים א זנא. מסכת סופרים פי"ב ה"י, וכן נראה מפסקתא רבת. חלה שבת חנוכה בראש חודש טבת, מפטירים בשל חנוכה בה"ג הילדסיימור עמ' תרכא, סדר רע"ג, תשובה"ג לסי' פ מה ותשובה"ג הרב"ב סי' ח, תוס' שבת כג ב ד"ה הדר, אשכול אלבך עמ' קטט, ועיי"ש בהערות, מרדכי שבת סי' תתלא, או"ז ח"ב סי' שצד, שבלי הלקט השלם סי' קצ, ארבי"ה מגילה סי' תקנז, ועוד, טוש"ע תרפד ג, אם מפני פרסום הנס, או שכיון שהמפטיר קורא בתורה בשל חנוכה, יש לו להפטיר מענין שקרא תוס' שבת שם ואו"ז שם ועוד. ויש חולקים וסוברים מפטירים השמים כסאי, ככל ראש חודש בשבת, שראש חודש הוא מן התורה וחנוכה דרבנן, ולא יבוא דרבנן וידחה של תורה, ועוד שראש חודש הוא תדיר מחנוכה שבלי הלקט השלם שם בשם תר"י יהודה החסיד ובשם הלכות פסוקות של ספר הוויר ובשם ר' שמואל ב"ר יהודה, וכתב שבמנוצא נחלקו שני גדולי הדור בזה, ונאי רבתי סי' לו בשם י"א, וסיים ומסתברא בשל חנוכה, פרסם הוצ' עהנרייך עמ' שמונ בשם ר' יהודה הכהן הזקן ושכן נהגו "במקוננו", או"ז שם ב' יהודה הכהן, ועוד.

היו שתי שבתות בחנוכה מפטירים בראשונה בנרות זכריה ובשניה בנרות שלמה מלכים א ז. מגילה שם, רמב"ם שם, טוש"ע שם סעיף ב, ויעש חירות בה"ג היל"פ וסידור רע"ג ורוקח ועוד עד להיכל זהב מלכים שם מ - ג. אשכול רצב"א עמ' סו, ויש קוראים עד מעיר דוד היא צי"ן סידור רש"י עמ' רכז, אבודרהם. ובהל' קצובות כתב מן ויעש שלמה עד ובידו מלא לאמר, וצ"ב, ואף על פי שנרות שלמה קדמו מכל מקום נבואת זכריה היתה על בית שני, שבו חנוכת השמונאים, לכך קוראים אותה בשבת ראשונה. יש שהזכירו עוד שתי הפטרות לחנוכה, ויקח אליהו שתים עשרה אבנים מלכים א יח לא, והיה בעת ההיא אחפש את ירושלים בנרות צפניה א יב. פסקיתא רבת, וצ"ב לאיזה יום של חנוכה.

קדימות נר חנוכה - היו לפניו הדלקת נר חנוכה וקידוש של שבת, ואין לו מעות אלא לקנות אחד מהם, קונה שמן להדליק נר חנוכה - נר אחד מג"א תרעח סי"ק ג - ולא יין לקידוש היום שבת כג ב, רמב"ם פי"ד ה"י"ג. טוש"ע שם, שנר חנוכה עדיף משום פירסום הנס גמ' שם, רמב"ם שם, שו"ע שם, מאחר ששניהם מדברי סופרים רמב"ם שם. וכתבו הראשונים שאף על פי שקידוש היום הוא מן התורה אינו קונה יין לקדש, לפי שיכול לצאת ידי חובתו בקידוש על הפת ר"ן שם, מיוחס לריטב"א שם, ב"י שם. וכ"כ ריטב"א (רייבמן) שם דעה א'. ועי' שבה"ל סי' קפה, ואף שמצוה מן המובחר ביין,

הנושאים הנאים

ויגש - ידיעת התורה (גליון ה500)
ויחי - הישיבה (יעקב אבינו זקן ויושב בישיבה יומא כ"ח ב' שנאי ועיני ישראל כבדו מזוקן, מ"יח י)
שמות- כבוד בית הכנסת (של נעליך מעל רגליך, שמות ג' ה)
וארא - הפסקה

בעומק הענין

הרה"ג ישראל וינברג

באיזה יום מתחייב בהדלקת נ"ח ביום

כ"ד או ביום כ"ה

(שבת כ"א:): מצותה משתשקע החמה. וכתב רשב"א, דלאו עכובא היא והראיה הדלקת נר חנוכה **בערב שבת**.

אבל הביא מדברי בה"ג דדוקא קאמר משתשקע החמה. ובעי"ש נמי מדליק משתשקע החמה, כרב יוסף דאמר (ל"ד : משתשקע החמה עד שהכסיף וכו', יום.

ובמאירי כתב, ומ"מ קודם שקיעת החמה לא, שהרי היא כשרגא בטיהרא ואין בה פרסום נס. ומ"מ בשבת שאי אפשר, מדליקין בכדי שישלם הדלקתן עם שקיעתה או סמוך לזה **וכלל גדול אמרו היכא דלא אפשר שאני**.

לכאורה דעת הרשב"א דדרק לענין לכתחלה יש לחלק בין אפשר ולא אפשר, אבל אם הוא עיכובא נמצא דבערב שבת תיקנו תקנה אחרת, וזה אין מסתבר. ומאירי ס"ל דאין בזה דוחק אם תיקנו ב' אופנים של מעשה המצוה לעיכובא, היכא דאפשר והיכא דלא אפשר.

והנה בשו"ע פסק כלשון הרמב"ם דאין מקדימים נ"ח. ובביאור הלכה תמה דבשלמא להסוברים דזמן הדלקתה הוא בתחילת שקיעה, ניחא דקודם לזה אינו יוצא דשרגא בטיהרא מאי אהני. אבל השו"ע שפסק דזמנה מסוף שקיעה והוא צאת הכוכבים בודאי כשמקדים קצת איכא היכר שהוא ללילה וצע"ג.

אכן נראה דדינא דלא מקדימים טעמא אחרינא אית ביה ולא מצד שרגא בטיהרא. דהא מצוות הדלקת נר חנוכה **ממצוות היום דחנוכה היא**, וקודם שחל יום החנוכה עדיין לא נתחייב, דלא חלה עדיין מצוות היום, ואיך יקיים המצווה קודם שנתייב בה. וסברה זו ישנה בפשיטות בנר ראשון, אבל אף בשני יומין י"ל דבכל יום חיילא מצוות הדלקה ידידה, ואין יוקיימו ביום העבר?

ומעתה נראה דמהאי טעמא לא הוי ניחא ליה לרשב"א סברת 'היכא דלא אפשר שאני', דאם נימא דזמן המצווה הוא אחר השקיעה, א"כ קודם לכן לא חל עדיין חיובה ומה מהני הא דילא אפשר, ובעל כרחך דזמנה מבעוד יום, ואי"ז אלא לכתחלה להדליק בלילה.

ולפי"ז אף לפי מה שהביא רשב"א מבה"ג דלעיקובא הוא להדליק אחר השקיעה, י"ל דלא נחלקו בעיקר זמנה. דהא לבה"ג אחר השקיעה יום גמור הוא וכבר יוסף, הרי דזמן חיוב הדלקת הנר **אינו חל ביום כ"ה אלא ביום כ"ז**, אף לדידה כמו לרשב"א. אלא דמצד שרגא בטיהרא ס"ל דדווקא אחר השקיעה.

והנה בתרוה"ד (ק"יב) הוכיח דאף בערב שבת אם כבתה אין זקוק לה, ממה **שמברכין** על הנר בערב שבת, שאם כל קיום המצוה הוא בלילה [ומש"י"ה אם כבתה קודם הלילה יהא זקוק לה], א"כ איך מברך על הדלקתה. והנה בתרוה"ד (בסי' רס"ט) כתב דאם נותן פדיון בנו קודם יום ל', אינו יכול לברך משום **שלא נתחייב עדיין** בפדיון. ומבואר מזה דהא דהוי ס"ל לענין הדלקה בערב שבת שאם מקיים המצווה בלילה אין יכול לברך בערב שבת, היינו **דלא היה חל זמן חיוב ההדלקה** מבעוד יום כלל.

פירסום הנס עדיף ר"ן ומיוחס לריטב"א שם, וכע"ז בלבוש שם, לפיכך אם לא היו לו לא יין ולא פת נדחה נר חנוכה מפניהם ט"ז שם סי"ב ב לדעת הרו"ן, וכ"מ בלבוש שם. ויש ראשונים שכתבו שאפילו אין לו לא יין ולא פת הראוי לקידוש, נר חנוכה קודם מאירי שם, ח"י הרו"ן שם בשם ה"ר יהונתן, ב"ח שם, ועיי"ש שמצדד לפרש כן אף דברי הרו"ן והב"י הני"ל, לפי שמן התורה יכול לקדש בפה ב"ח שם וט"ז שם לדעה זו. וכ"ה דעה ב' בריטב"א (רייבמן) שם: ואפשר ג"כ שייצא בקידוש של תפילה.

לא היתה לו פת לסעודת שבת, כתבו האחרונים שיקנה פת ולא ידליק נר חנוכה, לפי שסעודת שבת מן התורה וקודמת לנר חנוכה ט"ז שם. ועי' פמ"ג שם מ"ז סי"ק ב ובבאה"ל סי' רפג ס"ב. ועיין הני"ל שלדעת הט"ז אף פתלסעודה שלישית קודמת לנר חנוכה.

וכן נר חנוכה קודם ליין להבדלה טור ורמ"א בשו"ע רצו ה ורמ"א בשו"ע תרעה, לפי שאפשר להבדיל בתפילה טור רצו, שכן מצות הבדלה היא הזכרה בפה, ומזכירי בתפילה ודוי, ונר חנוכה קודם שאי אפשר לקיים מצותו אלא בהדלקה, ועוד שנר חנוכה עדיף משום פירסום הנס ב"י רצו, ועי' פרישה שם. וטעם ראשון נ' שר"ל שאף מצות הבדלה מר"ם אפשר לקיים בתפילה כשאין לו יין, וכ"מ בשו"ע הרב או"ח רצד ס"ב, שכן מצות הבדלה מן התורה אפשר לקיימה בפה ב"ח ועשרת חזב תרעה.

היו לפניו נר ביתו - נר של שבת רש"י שם. ועי' ריטב"א (רייבמן) שם ובהג' זו סביב לריטב"א ציין רמו - ונר חנוכה, נר ביתו קודם משום שלום בית שבת כג ב, רמב"ם פי"ד ה"י"ד, טוש"ע תרעה. בזמן שמדליקים בפנים אם נר חנוכה קודם, ע"י להלן: איסור השתמשות, שבני ביתו מצטערים לישב בחושך רש"י שם, מאירי שם, ועיי"ש בשם י"מ שנר שבת קודם מצד אשתו שהמצוה מסורה לה, ועי"ש, ואם יש לו כדי נר אחד לביתו, דיו בכך, ויקנה בשאר המעות נר חנוכה מג"א סי"ק א.

מנהגים

הרה"ג אליקום דבורקס

נר של שבת קודם לנר של חנוכה

מובא בגמ' שבת דף כ"ג ע"ב – אמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר של שבת קודם לנר של חנוכה משום שלום ביתו. רש"י (שם) כתב לפרש "נר ביתו בשבת והוא עני ואין לו כדי לקנות שמן לשתי נרות." וכ"כ רבינו יהונתן מלוניל (שם) והר"ן בהלכות ד"י ע"א בהרי"ף והאור זרוע ח"ב סימן שכ"ו והרוקח סימן רכ"ו וכך הלשון בשאילתות שאילתא כ"ו פורשת בשלח ובהעמק שאלה כתב שם "בכתב יד מובא הנוסח וליכא בידיה לקיומי מצות נר חנוכה ונר ביתו דלית ליה אלא שיעור הדלקה נר אחד הו מיניהן עדיף. וכך משמע מלשון הרמב"ם הלכות חנוכה פ"ד הי"ד – היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו, וכן כתוב בטור סימן תרע"ח מי שאין ידו משגת לקנות ג"ח ונר של שבת יקנה של שבת ולא של חנוכה, וכן הלשון בשו"ע (שם). וכתבו האחרונים שאם יש בידו שני נרות שלא ידליק את שניהם לנר שבת אלא ידליק נר אחד לחנוכה, דמכל הראשונים שהבאנו נשמע שאין לו כסף רק בשביל נר אחד אבל אם יש שני נרות הדין אחרת. וכפ"י החיי אדם כלל קני"ד דין ו'. ויותר מזאת כתבו שאם יש לו ג' נרות ידליק נר אחד לשבת והמותר לנרות חנוכה שהרי בגמ' אמרו שהטעם שנר ביתו קודם הוא משום שלום ביתו שבני ביתו מצטערים לישב בחושך, אבל אם לא היו מצטערים ג"ח קודם משום פרסומא ניסא. וכן משמע במג"א אור"ח סימן תרע"ח סק"א וז"ל "ואם יש לו נר אחד לביתו סגי ויקח המותר לנר חנוכה, וכפ"י המשנ"ב בסימן רס"ג ס"ק י"ד.

בזמנינו שיש אור חשמל בבית שלא שייך הטעם של שלום ביתו ידליק נר של חנוכה וזה קודם לנר שבת ובפרט שיש הרבה פוסקים שאפשר לברך על הדלקת נרות חשמל להדליק נר של שבת וכך כתבו בשו"ת בית יצחק יור"ד ח"ב סימן ק"כ שו"ת מחזה אברהם מא שו"ת הר צבי אור"ח סימן קמ"ג ובשמירת שבת כהלכתה פרק מ"ג ד' האריך בזה, ובפרט כיון שיש אור ונמצא שיש כבר שלום בית, וכן מובא בשו"ת תשובות והנהגות חלק ג' סימן רט"ו אות כ"א וז"ל "אמת נכון הדבר שבזה הדר דינא דנר חנוכה קודם דפרסומא ניסא עדיף ודוחה מצוה דרבנן", וכן כתב בשו"ת להורות נתן חלק י"א סימן י"ז וז"ל "נראה שאם יש לו נר עלקטרי יקיים מצות נר שבת בנר זה והנר שיש לו יקיים בו מצות הדלקת נר חנוכה", וכ"כ בשו"ת שבט הקהתי ח"ה סימן קי"ד, וכן דעת מרן הגר"ש אלישיב כפי שמובא בקונטרס הלכות והנהגות סימן תרע"ב. [נעי בכ"ז בשו"ת כוכבי יצחק ח"א סימנים א' וב' שו"ת ציץ אליעזר ח"א סימן ז' פרק י"א].

ועוד חידוש כתב המג"א סימן תרע"ח סק"ב דאפשר דזמן הזה שמדליקים בפנים יקנה נר חנוכה ואז לא ישב בחושך, ואעפ"י שאסור לאכול לאורה, מ"מ כיון דאי אפשר בענין אחר נחשב כשעת סכנה דמניחה על שלחננו. ומשמע מדבריו דכיון דמדליק בפנים וממילא יש אור בבית מותר כבר לאכול לאורו. וכ"כ בס' תורת שבת סימן רס"ג אות ח' ובחיי אדם כלל קני"ד סעיף ל"ז, אום דעת הא"ר רס"ג ס"ק ד' והפרי מגדים (שם) בא"א סק"ב דמסתימת לשון השו"ע משמע דאין חילוק בין זמן הש"ס לזמן הזה. וכתב המשנ"ב (שם) סק"ו ררוב האחרונים הסכימו דאין לחלק בזה בין זמן הגמרא לזמנינו, ושער הציון (שם) סק"ו מוסיף דמשמע דעתם דאם ידלקו לנר חנוכה יהיה אסור להשתמש לפניו.

בשו"ת משנה שכיר אור"ח סימן רט"ז כתב לחדש דבררי הרמב"ם חידוש גדול, דהנה הלכות הרמב"ם הלכות חנוכה פ"ד הי"ד כותב "היה לפניו נר ביתו ונר חנוכה וכו' נר ביתו קודם משום שלום ביתו שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו". ונראה מדבריו שהוא אינו מפרש ענין שלום ביתו המוזכר בגמ' שבת ה"ג ע"ב כדברי כל המפרשים הראשונים דמדובר על האדם מפני שצער לו לישב חושך וכמו שכתב רש"י שבת דף כ"ה בד"ה הדלקת נר שבת שלא היה לו ממה להדליק ובמקום שאין נר אין שלום "שהולך ונכשל באפילה", וכן כתב רש"י בשבת דף כ"ג ע"ב בד"ה שלום ביתו "שבני ביתו מצטעעין לישב בחושך" וכוונתו פשוטה שלכל אחד ואחד יש לו צער לישב בחושך, וע"כ פירש דהואמרו בשבת נר חנוכה ונר ביתו מדובר בנרות דשבת דווקא וכמו שכתב המרדכי בשבת אות רצ"ד דלא חשו לשלום בית אלא בשבת משום כבוד שבת.

אולם מהרמב"ם משמע דהוא מפרש משום שלום ביתו זו אשתו וכדברי ר' יוסי בשבת קי"ח ע"ב, שהרי הביא הטעם לזה מפני שהשם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו, וכנראה שהבין דאם יהיה חושך ואפילה בידירתם לא יהיה שמחה ושלום ביניהם, ע"כ למען גודל השלום של איש ואשתו נדחית מצות חנוכה מפניהם. ולפ"י יצטרך להיות דהתימרא בשבת דנר חנוכה ונר ביתו נר ביתו קודם אף בימות החול דגדול השלום בין איש לאשתו בכל עת ובכל שעה, וגם לפ"י יוצא שדין זה שייך על כל ימי החנוכה ולא רק על שבת ושלא כדברי כל הראשונים שפירשו שמדובר על שבת. ובאמת יעוין בגליוני הש"ס שבת דף כ"ג שמציין לשו"ת הלכות קטנות ח"ב סימן קפ"א שמסתפק אם נר ביתו עדיף היינו דווקא של שבת או של כל לילה.

בחידושי הרש"י שבת דף כ"ג כתב לדייק מלשון "שלום ביתו" דהיה די מספיק לכתוב שלום בלבד, ואולי כוונת רבא

עורך ספרים/מאמרים
תורניים – ניסיון רב
פנוי להצעות
050-4150630

מרן הגר"ש אלישיב שליט"א

פסקי הלכה בעניני שבת חנוכה

היוצא מביתו להתארח בבית אחר בשבת חנוכה, ימנה שליח שידליק במקומו, ואם השכיר ביתו לאחר ליום זה אין עליו חובת הדלקה בביתו [שבות יצחק עמ' ז'ג].

שאלה, כשנרות חנוכה דלקו על השלחן בשבת האם יכולים להזיז את השלחן, כלומר האם נעשה עי"ז בסיס לדבר האסור. תשובה מכיון שאסור להזיזו תוך חצי שעה מההדלקה, והיות ונעשה מוקצה בין השמשות, נשארו מוקצה כל השבת [פניני תשובות עמ' כ"ו]

שאלה, קי"ל שנר שבת קודם לנר חנוכה משום שלום בית, האם זהו גם כיום שיש אור חשמל בבית ואין חשש למכשול. תשובה, נראה דבזמננו שאין חשש נר חנוכה עדיף, ואף להסוברים שאין יוצאים י"ח נרות שבת בחשמל, מ"מ אור בבית יש וכבר אין מניעת שלום בית [פניני תשובות עמ' קל"ו]

שאלה, מי שנוסע למקום קרוב בער"ש, היכן ידליק. תשובה יכול להדליק בביתו ואח"כ אשתו תדליק שם נרות שבת

[פניני חנוכה עמ' קל"ז].

דר"ל משום שכתוב במשנה בשבת על ג' עבירות נשים מתות בשעת לידתן על שאינן זהירות וכו' ובהדלקת הנר, לכן אם לא תדליק תבוא לריב עמו, הרי דשלום ביתו היינו שאשתו לא תבוא לריב עם בעלה מפני שלא הדליקה דנענשות אם לא מדליקות.

וכדברי שו"ת משנה שכיר שמדובר לאו דווקא בנר שבת אלא בנר של חול מצאתי שכ"כ בס' נתן פריו עמ"ס שבת דף כ"ג ובחידושו לשו"ע סימן תרע"א שדעת הרמב"ם מה שכתוב בגמ' שלום ביתו היינו שלום בין איש לאשתו כי ביתו זו אשתו וכמובא ביומא דף ב' ע"א, ולפ"י יוצא דאם אין לו אשה אז נר חנוכה קודם, ולפ"י יוצא דלא דווקא נר של שבת קודם לנר חנוכה, אלא ה"ח אף בחול יהא נר של צורך ביתו קודם לנר חנוכה שהרי ענין של שלום בית בין איש לאשתו שייך אף בחול.

וכן יש לדייק מפירוש רבינו חננאל בשבת כ"ג ע"ב וז"ל "אמר רבה נר ביתו עדיף מנר חנוכה ומקידוש היום משום שלום ביתו שנאמר וידעת כי שלום אהלך". ולכאורה תמוה מדוע לא הביא הפסוק "ותנח משלום נפשי" שדרשו בשבת דף כ"ד ע"ב זו הדלקת נר בשבת וכפירש"י, וע"כ מוכח שמפרש ג"כ נר ביתו היינו נר שלצורך הבית ושלום ביתו חנוכה, ולפ"י יוצא דאם אין לו אשה אז נר חנוכה קודם, כי שלום אהלך" דמדובר על שלום אשתו וכמובא ביבמות ס"ב ע"ב וכפירש"י דאין אהלו אלא אשתו. וכן משמע בחידושי הריטב"א שבת דף כ"ג והאריך בזה בס' ציונים לתורה כלל ל"ח, ויותר מזאת יש להוכיח דבגמ' שבת דף כ"ה ע"ב עה"פ "ותנח משלום נפשי" על הדלקת נר בשבת הר"ח לא גרס שם **בשבת** לאשתו הולך דגם נר ביתו של חול הוא משום שלום (עיין בשו"ת כוכבי יצחק סימן א' שו"ת להורות נתן ח"א סימן י"ד ובח"ז סימן ב').

בחידושי המאירי אחרי שכתב לפרש שלום ביתו שלא יהיו בני ביתו יושבים בחושך כתב "ויש מפרשים מצד אשתו שמצוה מסורה לה", והכוונה שמצות הדלקת נר של שבת מסורה לנשים וכמש"כ הרמב"ם בפ"כ מהלכות שבת ה"ג דנשים מצוות על ההדלקה יותר מן האנשים לפי שהן מצויות בבתים והן העוסקות במלאכת הבית, והמקור לזה הוא מגמ' שבת ל"א ע"ב, אולם מצות הדלקת נר חנוכה מסורה לאיש כמו שאמרו נר איש וביתו, וצריך להקדים את המצוה המסורה לאשתו משום שלום ביתו שבין איש לאשתו, ולפ"י כתב בס' נתן פריו אור"ח סימן תרע"ח שזו אולי כוונת הרמב"ם וא"כ אף להרמב"ם לא אומרים דנר ביתו קודם אלא בשבת דאז יש על האשה מצווה להדליק.

מהו סדר ההדלקה בערב שב"ק חנוכה

יש מחלוקת הפוסקים האם מדליקין נרות חנוכה קודם לפני נרות שבת או שמא מדליקין נרות שבת קודם ואח"כ נר חנוכה. הרמב"ן בשבת דף כ"ג ע"ב כתב שנר של שבת קודם לנר של חנוכה היות והכלל שנר חנוכה ונר ביתו נר ביתו עדיף משמע דאף להדליק מקדימין נר ביתו לנר חנוכה, וכן כתוב הרשב"א בחידושויו לשבת כ"ג ע"ב ובחידושי הר"ן (שם).

בחידושי הריטב"א (שם) כתב וז"ל "וכן בער"ש מדליק של ביתו תחילה מהטעם הזה (שכתוב נר ביתו עדיף מנ"ח), ואין לחוש ולומר כי לאחר שהדליק נר שבת אסור לו לעשות מלאכה ולהדליק נר וכו'. וכן דעת הרא"ש בשבת פ"ב סימן כ"ד. בשבלי הלקט סימן קפ"א כתב "ודעתי נוטה שמותר להדליק נר של חנוכה אחר שהדליק נר של שבת אם לא נתכוון לקבל עליו שבת בהדלקתו ובקיבול דעת הדבר תלוי", וכן נראה מדברי המגיד משנה הלכות חנוכה פ"ד הי"ג על דברי הגמ' בשבת דף כ"ג כשיטא נר של שבת קודם לנ"ח משום שלום ביתו, שם מדובר לענין כשאין לו אפשרות לקנות גם נרות שבת וגם נרות חנוכה אז יש הכלל ששלום בית עדיף היות ואם לא יהיה אור בשבת זה יכול לגרום לשלום בית, אבל לגבי הקדמת אור בשבת זה יכול לגרום לשלום בית.

לכאורה לא שייך ענין של שלום בית שהרי מדובר שיש לו נירות מספיק גם לשבת וגם לנ"ח וא"כ למה צריך להקדים נר שבת קודם, אולם ע"כ צ"ל להיות ונר שבת חשוב מנ"ח לגבי זה שאין לו מספיק נרות כבר נקבע הדין שנר שבת חשוב יותר מנ"ח ולכן מקדימין להדליק נר שבת קודם קודם וכן משמע לשון הרשב"א (שם) "מדליק דשבת ברישא הואיל ועדיף".

טעם שני שצריך להקדים נר של שבת מובא ברמב"ן בשבת דף כ"ג ע"ב משום שנר שבת היא תדירה היא קודמת לנ"ח וכלשונו של הרמב"ן "שכל התדיר והמשובח מחבירו קודם לחבירו". וכן ביאר בשו"ת הרשב"א סימן אלף ע'.

אולם יש מן הראשונים שסוברים שבע"ש מדליקין נר חנוכה ואח"כ נר שבת שכיזן כשמדליק נר של שבת קיבל עליו שבת נמצא שנאסר בהדלקת נרות, טעם זה מובא בס' הלכות גדולות הלכות חנוכה וז"ל "דאי אדליק בשבת ברישא איתסר ליה לאדלוקי דחנוכה משום דקבלה לשבת עליה", וכן הלשון בספר הפרדס לרש"י ספר חנוכה ובעיטור הלכות חנוכה וברוקח סימן רכ"ו אות ה' ובאור זרוע ח"ב הלכות שבת אות י"א ובמהרי"ל הלכות חנוכה אות ז' ובטור סימן תרע"ט, ועוד ראשונים אנו מוצאים שמדליקים ג"ח קודם הלא הם בספר האשכול הלכות חנוכה וספר הישר לרבינו תם סימן מ"ח ובראבי"ה סימן תתמ"ג וכן הכריע הבית יוסף סימן תרע"ט וז"ל "ולענין מעשה נראה לי דמדליק של חנוכה תחילה דאף לדברי החולקים על בעל הלכות גדולות אם רוצה להדליק של חנוכה תחילה רשא"י, וכך נפסק בשו"ע סימן תרע"ט סעיף א' שמדליקין בע"ש נר חנוכה תחילה ואח"כ נר שבת. וכן הכריע בשו"ת הרדב"ז חלק א' סימן תשנ"ז וז"ל "ודעתי הפעוטה כדעת הלכות גדולות לא מפני שאני סובר שהדלקת הנר הוי קבלת שבת, אלא כיון שיש מי שסובר שהדלקת נר הוי קבלת שבת וכו', מ"מ כיון שיש ברבר מחלוקת אין לנו להכניס עצמינו בספק שבת משום תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם, וכן כיון דחשיבא ליה משום פרסומא ניסא ראוי להקדימה, תדע דאי לאו משום שלום ביתו הוה

מרן בעל שבט הלוי שליט"א

השפע הרוחני של חכמת התורה

בהפטרה של שבת חנוכה, "ראיתי והנה מנורת זהב כולה וגולה על ראשה ושבעה נרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה" (זכריה ד, ב). פרש"י, גולה על ראשה - כמין ספל גדול עגול, ושבעה נרותיה – כמין בזיכין שנותנין השמן והפתילה לתוכה. שבעה ושבעה מוצקות – לכל נר ונר באין שבעה צנורות קטנים, שהשמן זב מן הגולה דרך אותן מוצקות לכל נר ונר, ע"כ.

ונראה לבאר ענין שבעה המוצקות, עפמש"כ בחידושי הריטב"א על דבר הגמ' (עירובין יג), אלו ואלו דברי אלקים חיים. וז"ל, שאלו רבני צרפת ז"ל האיך אפשר שיהו אלו ואלו דברי אלקים חיים, וזה אוסר וזה מתיר. ותרצו, כי כשעלה משה למרום לקבל התורה, הראו לו על כל דבר ודבר מ"ט פנים לאיסור ומ"ט פנים להיתר. ושאל להקב"ה על זה, ואמר, שיהא זה מסור לחכמי ישראל שבכל דור ודור ויהיה הכרעה כמותם. ונכון הוא לפי הדרש ובדרך האמת יש טעם סוד בדבר, עכ"ל.

ועפ"י דבריו אפשר לומר שזהו המרומז בנבואה זו, "מנורת זהב ושבעה נרותיה" – רומזים לתורה שבע"פ כמבואר, ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה – בהן נמשך השמן הרומז לחכמה, כידוע. "שבעה ושבעה מוצקות" – שבע פעמים שבע הוא מ"ט, רמז למ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור, המתבררים בתורה שבעל פה ע"י חכמי ישראל שבכל דור ודור.

וזהו הביאור במה שאחז"ל (מנחות כט:) נתקשה משה במעשה המנורה, עד שהראה לו הקב"ה מנורה של אש. ולדברינו אפשר לומר, שמשה רבינו נתקשה בירידת השפע הרוחני של חכמת התורה ע"י המנורה, בשבעה המוצקות אשר לנרות השבעה, המרמזים למ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא. כי בעוה"ז קשה להבין ולהשיג ענין זה, כי איך אפשר לומר על אותו דבר שיהיה טהור או טמא, ואלו ואלו דברי אלקים חיים. עד שהראה לו הקב"ה "מנורה של אש", כי כן קיבל משה במרום את כל התורה כולה, מ"ט פנים טהור ומ"ט פנים טמא.

(שבט הלוי – חנוכה)

מקדמינן נר חנוכה ואע"ג דזה תדיר וזה אינו תדיר, הלכך היכא דאית ליה לתרוויהו דאיכא לשום בית ראוי להקדים הדלקת נר חנוכה משום פרסומא ניסא". וכן מובא

בברכי יוסף סימן תרע"ט ס"א ובחיי אדם כלל קני"ד סעיף ל"ה. בס' בן איש חי שנה ראשונה פרשת וישב הלכות חנוכה סעיף כ' כתב "ונר חנוכה מדליק קודם נר שבת, אעפ"י שהאיש הוא המדליק נר חנוכה תמתין אשתו שלא תדליק נר שבת עד שידליק הבעל נר חנוכה.

בשו"ת בנין שלמה סימן ג"ב כתב וז"ל "ודע דאם האשה מדלקת הנרות מודה בהכ"ג דנר חנוכה הוא אח"כ דהא הוא לא קיבל עליו שבת. ומיהו נ"ל דכיון דהאשה יוצאת בנר חנוכה ע"י הדלקת האש נמצא דהוא שלוחה של אשתו וכיון דהיא כבר קבלה עליה שבת אסור לה לעשותו שליח למצות נר חנוכה דלא גרע מאמירה לנכרי דאסור ואפילו בנר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף להנכרי", אולם בשו"ת פרי יצחק חלק ב' סימן ח' תמה עליו דהרי הלכה רווחת הוא דמותר אמירה לגוי בבין השמשות, ובעיקר הדבר תמה דהרי הלכה מפורשת בסימן רס"ג סעיף י"ז דמי שמקבל עליו שבת קודם שחשיכה מותר לומר לישראל חבירו לעשות לו מלאכה ומכש"כ לדבר מצוה כמו נר חנוכה.

עוד מובא בגמ' שבת ר"ג ע"ב נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף משום שלום בית. נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום בית. וכתבו האחרונים להעיר דכיון דאמרו בנר ביתו נר ביתו עדיף משום שלום בית אע"ג דבנר חנוכה יש משום פרסומא ניסא א"כ למה צריך לה עוד דנר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף הרי ק"ו הוא דכיון דנר ביתו עדיף מנ"ח אעפ"י ששייך מעלה בנ"ח חשיבות של פרסומא ניסא כש"כ דעדיף מקידוש היום דאין בו משום פרסומא ניסא והגמ' היתה צריכה לומר להיפך פשיטא דנר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף משום שלום בית, נר ביתו ונ"ח נר ביתו עדיף משום שלום בית אע"ג דבנ"ח יש ענין של פרסומא ניסא, וכבר העיר זאת הא"ר בסימן תרע"ה ועיי"ש תירוצו, וכתב לתרץ בס' תולדות זאב דהנה מובא בגמ' שבת דף קי"ג ע"ב פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם ומהדר ליה בקידושא דבי שימשא, וכתב רש"י השותה מיין של קידוש בטילי שבתות, וכיון דבשתיית ייין של קידוש יש בו סגולה לראית העין הוי"א דזה עדיף משלום בית קמ"ל דאעפ"כ שלום בית עדיף.

נר חנוכה קודם לקידוש היין בשבת

מובא בגמ' שבת דף כ"ג ע"ב – בעי בא נר חנוכה וקידוש היום מהו, קידוש היום עדיף תדיר, או דלימא נר חנוכה עדיף משום פרסומא ניסא, בתר דאבעיא הדר פשטה נר חנוכה עדיף משום פרסומא ניסא. וכך נפסק בשו"ע סימן תרע"ח סעיף א' – ואם יש לו לשל שבת ואין לו לנר חנוכה ולקידוש היין יקנה לנר חנוכה משום פרסומא ניסא. וכתב הרשב"א בחידושויו (שם) "הא דקאמר משום פרסומא ניסא משום דאי לאו הכי קידוש היום הוה עדיף דקידוש על היין מצוה מן המובחר, ומשום שאפשר לקדש על הפת הוא דאמרינן גנ"ח עדיף הא לא"ה קידוש היום עדיף דהוי דאורייתא". וכך מובא בהלכות גדולות סימן ט' נ"ח עדיף משום פרסומא ניסא דאפשר דמקדש אריפתא", וכן כתוב בר"ן בדף י' ע"א בדפי הרי"ף ובשבלי הלקט סימן קפ"ה ובבית יוסף סימן תרע"ח ד"ה מי שאין ומשמע שאם אין לו לא פת ולא יין פת עדיף מנ"ח שמקיים בו שתי ענינים קידוש וסעודה. וכן כתב רבינו אברהם בן הרמב"ם בתשובה סימן ק"ט, וכן כתב בחידושי שפת אמת שבת דף כ"ג שאם אין לו פת פשיטא שהפת קודם כדי שיעשה בו מצות סעודת שבת ויוצא בו גם ידי חובת קידוש שאין קידוש אלא במקום סעודה וכן דעת הב"ח (שם) והגרע"א סימן רס"ג דעדיף לקנות פת. ויש גם ראי' מלשונו של הרמב"ם בהלכות חנוכה פרק ד' – הרי שאין לו אלא פרוטה אחת ולפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה מקדים לקנות שמן להדליק נר חנוכה על היין לקידוש היום, ולמה לו להרמב"ם להאריך היה לו לכתוב הרי שאין לו אלא פרוטה ולפניו קידוש היום והדלקת נר חנוכה נר חנוכה קודם, ומדמאריך וכתב יין לקידוש רצה להשמיענו דווקא לגבי יין קודם ולא לגבי פת. וכך מובא במשנ"ב תרע"ח ס"ק ד' וז"ל "ומימי דיש לו פת דאי אין לו פת קניית הפת דוחה אפילו לנר של שבת וכש"כ נר חנוכה כקידוש היום".